

Whistleblowing: jak se v České republice a ve vybraných členských státech EU vyvíjela oblast ochrany oznamovatelů nezákonné činnosti probíhající v organizaci

 21.12.2022

WHISTLEBLOWING: HOW THE PROTECTION OF WHISTLEBLOWERS IN THE CZECH REPUBLIC AND IN SELECTED EU MEMBER STATES HAS DEVELOPED

Jana Ranglová¹, Lenka Scheu², Lenka Ježková³, Šárka Zvěřina Trunkátová³

¹Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., ranglova@vubp.cz

²Ústav státu a práva, Akademie věd ČR, v. v. i., lenka.scheu@ilaw.cas.cz

³Oživení, lenka.jezkova@oziveni.cz; sarka.trunkatova@oziveni.cz

bezpečnost a ochrana zdraví při práci

whistleblowing

mobbing

bossing

šikana

ochrana zaměstnance

Abstrakt

Pojmem whistleblowing označujeme situaci, kdy dojde k nahlášení nezákonného, neetického či korupčního jednání ve veřejném zájmu, whistleblower (či oznamovatel) je pak osoba, která toto hlášení učiní, protože má k daným informacím exkluzivní přístup. Ačkoliv mezi odborníky z oblasti práva či boje s korupcí jde o téma, kterému je již řadu let věnována značná pozornost, mezi českou laickou veřejností není ještě povědomí o whistleblowingu dostatečné, případně vzbuzuje nedůvěru nebo je spojeno s negativními konotacemi. Jednotlivé členské země Evropské unie řešily v minulosti ochranu oznamovatelů různým způsobem, některé zavedly zákonnou úpravu, v jiných, jako např. v České republice, tato právní úprava dosud chyběla. Situace se změnila v roce 2019, kdy byla dne 23. října 2019 přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937, o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. Členské státy EU měly zajistit nejpozději do 17. prosince 2021 transpozici směrnice, jejímž účelem je zajistit ochranu osobám, které pracují pro určitou veřejnou nebo soukromou organizaci nebo jsou s touto organizací v kontaktu v rámci své činnosti, a dozví se o ohrožení nebo poškození veřejného zájmu a práva Evropské unie.^[2] Česká republika transpoziční lhůtu nedodržela a nyní se nacházíme v situaci, kdy v určitých případech dochází k přímé aplikovatelnosti směrnice, zatímco v legislativním procesu je připravován vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů.

Vzhledem k aktuálnosti daného tématu si tento článek klade za cíl seznámit čtenáře se základními informacemi ohledně whistleblowingu, vývojem dané problematiky v České republice (včetně dosavadních průzkumů a případových studií) a s mezinárodním srovnáním s jinými členskými státy EU. Na závěr je čtenářům předložen aktuální přehled o stavu transpozice směrnice 2019/1937 v ČR.^[3]

Klíčová slova: bezpečnost a ochrana zdraví při práci, whistleblowing, mobbing, bossing, šikana, ochrana zaměstnance

Abstract

The term whistleblowing refers to a situation where illegal, unethical or corrupt behaviour in the public interest is reported, and the whistleblower is the person who makes the report because they have exclusive access to necessary information. Although this topic has received considerable attention among legal and anti-corruption experts for many years, the awareness of whistleblowing among the Czech general public is not yet sufficient, or it may arouse distrust or it is associated with negative connotations. Individual EU Member States have dealt with the protection of whistleblowers in different ways in last years; some have implemented legal regulations, while others, such as the Czech Republic, have not yet introduced such legislation. The situation changed in 2019, when Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council on the protection of persons who report breaches of Union law was adopted on 23 October 2019. EU Member States were required to ensure transposition of the Directive by 17 December 2021 at the latest, which aims to ensure protection for persons who work for or are in contact with a public or private organisation in the course of their activities and become aware of a threat to or infringement of public interest and European Union law. Czech Republic did not comply the transposition deadline and we are now in a situation where the directive is directly applicable in certain cases while a government bill on whistleblower protection is in the legislative process.

Given the importance of the subject, this article goal is to provide the reader with basic information on whistleblowing, the development in the Czech Republic (including existing research and case studies) and international comparison with other EU Member States. Finally, readers are provided with an update on the status of transposition of Directive 2019/1937 in the Czech Republic as of the date of submission of this article (i.e. 26 August 2022).

Keywords: occupational health and safety, whistleblowing, mobbing, bossing, bullying, employee protection

Přijat k publikování / Received for publication 26. 8. 2022

1. Úvod

Pojem whistleblowing pochází z anglického výrazu „blow the whistle“, což se dá volně přeložit jako „hvízdát na píšťalku“, přeneseně je tímto pojmem označováno nahlášení nezákonného jednání, korupčních praktik, podvodů a jiného nekalého chování. Americké expertky na tuto problematiku Marcia P. Miceli a Janet P. Near připodobňují pojem whistleblowing k analogii fotbalového rozhodčího, který v určité chvíli zápasu zapíská na píšťalku a hru v případě nedovoleného zákroku zastaví. Neexistuje jediná obecně platná definice whistleblowingu, v odborné literatuře se můžeme setkat s různým pojetím tohoto termínu, také každá země přistupuje k whistleblowingu odlišně a významně se liší i právní úpravy. Miceli a Near definují whistleblowing jako „*případ, kdy bývalý nebo současný zaměstnanec upozorní orgán nebo instituci oprávněnou k účinnému zakročení na nezákonné, nemorální nebo nelegitimní praktiky, ke kterým dochází s vědomím jeho nadřízených a které jdou proti veřejnému zájmu nebo ohrožují veřejnost.*“^[4]

Použít můžeme také definici australského odborníka Stuarta Dawsona: „*Whistleblowing je uvážené dobrovolné oznámení o individuálních nebo organizovaných nekalých praktikách osobou, která má nebo měla privilegovaný přístup k údajům, událostem nebo informacím o aktuálním, podezřelém nebo předpokládaném provinění v organizaci nebo způsobené organizací v rámci její řídicí schopnosti. Oznámení může být interní nebo externí a může nebo nemusí být uveřejněno.*“^[5]

Obecně můžeme říci, že abychom mohli prohlásit určité jednání za whistleblowing, musí být naplněno několik kritérií:

- dochází k odhalení porušení zákona (korupce, nezákonné praktiky, škodlivé a nebezpečné jednání);
- odhalení je ve veřejném zájmu;
- oznámení je učiněno směrem k orgánům a institucím, v jejichž moci je zasáhnout a sjednat nápravu;
- oznamovatel svým oznámením podstupuje značné riziko (ohrožení pracovní pozice, poškození dobrého jména, sociální izolaci, případně i obavy o život a zdraví své nebo své rodiny).^[6]

Whistleblower je osoba, která má z podstaty věci privilegovaný přístup k informacím o činnosti společnosti nebo instituce, ve které působí nebo s níž je v kontaktu, a která oznámí nezákonné dění v této organizaci, které může ohrozit veřejný zájem. Informace, kterými whistleblower disponuje, jsou pro člověka „z vnějšku“ nedostupné. Whistleblower nemusí být nutně jen zaměstnanec státního či soukromého podniku, může se jednat také o spolupracovníky, kteří stojí mimo pracovně-právní vztah - dodavatele, stážistu, dobrovolníka nebo bývalého zaměstnance.^[7] Ne zcela jasně se může také jevit definice toho, kdy se jedná o odhalení ve veřejném zájmu. Veřejný zájem musí být zřetelně odlišen od zájmů soukromých, jimž je nadřazen, a většinou vyplývá z aplikace konkrétních právních předpisů upravujících danou oblast. Ne vždy je veřejný zájem shodný se zájmem veřejnosti či většiny, může jít například také o ochranu menšin nebo životního prostředí apod. V rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 10. května 2013, sp.zn. 6 As 65/2012 bylo konstatováno, že „veřejný zájem je kategorie, „která má u každého rozhodnutí svůj konkrétní obsah, jenž je spojen s okolnostmi řešeného případu“. Je proto nezbytné, „aby veřejný zájem byl správním orgánem výslovně formulován ve vztahu ke konkrétně řešené záležitosti. Je třeba jej vyvodit z právní úpravy a jejích dílů, z právní politiky a posouzením různých hodnotových hledisek podle úkolů správy v příslušných oblastech (sociální, kulturní, ochrany životního prostředí apod.).“^[8]

2. Vnímání whistleblowingu v České republice

V povědomí české laické veřejnosti je bohužel whistleblowing zatím stále často vnímán v negativních souvislostech a zaměňován za pojmy jako je „práskačství“, „donašečství“ nebo „udavačství“. Významnou roli v tom jistě sehrávají negativní historické zkušenosti z období totalit, kdy u pojmu whistleblower automaticky vyvstává představa domovního důvěrníka, který podává udávající hlášení na své spoluobčany. V roce 2020 byl organizací Oživení, z. s. realizován

průzkum, který mapoval povědomí Čechů o oznamování a měřil míru tolerance české populace vůči různým formám neetického a protizákonného jednání v pracovním prostředí. Z výsledků průzkumu vyplynulo, že pro 71 % dotázaných byl pojem whistleblowing zcela neznámý, lepší informovanost vykazovali mladší a vzdělanější respondenti. 42 % respondentů je toho názoru, že v organizaci, v níž pracovali, pravděpodobně docházelo k protiprávnímu či neetickému jednání, 18 % dotázaných se s tímto jednáním přímo setkalo. 39 % účastníků průzkumu bylo přesvědčeno, že neexistuje zákon, který by je při oznámení ochránil. 56 % lidí si s pojmem whistleblower (po vysvětlení, o koho se jedná) spojilo pozitivní emoci, na druhou stranu 29 % dotázaných vidí whistleblowera jako „práskače“. [9]

Analyticko-poradenská společnost Ernst & Young ve spolupráci s Asociací malých a středních podniků realizovala ve dnech 7. září až 13. října 2021 průzkum mezi reprezentativním vzorkem 169 českých firem (malých, středních i velkých). Z průzkumu vyplývá, že pouze 39 % respondentů má již zavedený oznamovací systém, zbylých 61 % ho teprve bude muset implementovat. Pozitivně se k zavedení ochrany whistleblowerů staví zejména společnosti, které již oznamovací kanály mají zavedeny – z nich je 75 % přesvědčeno o kladných efektech, 27 % respondentů udává, že tato oznámení přispěla k odhalení závažných vnitropodnikových problémů, ať už se jedná o zaměstnanecké podvody (20 %), problémy v personální oblasti (22 %) či další pochybení v oblasti BOZP nebo GDPR (19 %). O poznání skeptičtější jsou k problematice whistleblowingu společnosti, které zatím s ochranou oznamovatelů a zavedením informačních kanálů nemají reálnou zkušenost – o prospěšnosti zavedení právní ochrany whistleblowerů je přesvědčeno jen 39 % z nich. 15 % firem si pak myslí, že pro ně oznamovací systém nebude mít přínosy žádné. Z průzkumu dále vyplývá, že počet případů zneužití systému je relativně nízký – 96 % společností jej eviduje v méně než čtvrtině případů. S tímto zjištěním koresponduje další údaj a to, že 83 % respondentů se rizika zneužití ani neobává. Na druhou stranu u více než pětiny dotazovaných vzbuzuje obavy možnost oznamování na linku samotného Ministerstva spravedlnosti. [9-10]

3. Případové studie

1. Kauza Libor Michálek - korupce ve Státním fondu pro ochranu životního prostředí

Asi nejznámější případ whistleblowingu v České republice je spojen s osobou Libora Michálka, který se v roce 2010 stal ředitelem Státního fondu pro ochranu životního prostředí a již krátce po svém nástupu do funkce byl vystaven nátlaku v souvislosti se zadáním tendru v hodnotě několika miliard korun na výstavbu čističky odpadních vod v Praze a dalších veřejných zakázek. S kauzou byly také spojeny nestandardní a podezřelé manipulace s prostředky fondu motivované snahou o zajištění sponzoringu politické strany. Libor Michálek o předmětném jednání začal pořizovat důkazy, s nimiž se později obrátil na policii a podal trestní oznámení. Důkazy byly předány také některým médiím a zveřejněny. Vzhledem k tomu, že celá kauza byla propojena s nejvyššími místy tehdejší politické scény, následovala silná reakce. Michálek musel čelit bossingu ze strany zaměstnavatele, byl odvolán ze své funkce a postih dopadl i na jeho nejbližší spolupracovníky. Ze strany náměstka ministra na něj byla podáno trestní oznámení pro pomluvu, visela nad ním také hrozba občanskoprávní žaloby. Objevilo se také několik pokusů Michálka mediálně zdiskreditovat a vykreslit ho jako ne důvěryhodnou osobu. [10]

2. Whistleblowing upozorňující na korupci na Ministerstvu vnitra

Právník Ondřej Závodský se v roce 2005 stal vedoucím právního oddělení Zařízení služeb pro Ministerstvo vnitra (ZSMV), v této pozici pak upozorňoval na netransparentní a pro stát nevýhodné nájemní smlouvy a další podezřelé veřejné zakázky. Oznámení nejprve směřoval na vedení státní organizace, to však vedlo jen k tomu, že byl přeřazen z vedoucího postu na pozici řadového referenta. Poté svá podezření zaslal tehdejšímu ministru vnitra a směřoval je také Policii ČR, ani to však zprvu nevedlo k úspěchu. Až po delším čase se začala situace řešit v rámci ministerstva odvoláním ředitele ZSMV. Závodský však kvůli whistleblowingu čelil anonymním výhružkám smrti, které se zaměřily i na jeho dvě malé děti. [11]

3. Příklad úřednice městského úřadu Rakovník

V tomto případě úřednice městského úřadu zjistila, že jsou záměrně ignorovány a promlčovány přestupky lidí, kteří mají vazbu na starostu města. Od něj pak dostávala pokyny, jak má v těchto konkrétních případech postupovat, pokud neuposlechla, spis jí byl odebrán a dále ho vyřizoval sám starosta. Úřednice spolu s kolegou podala trestní oznámení na vedení městského úřadu. Následně se pak stala terčem mobbingu a bossingu. Byla oddělena od ostatních kolegů a přestěhována do jiné budovy, byla opakovaně upozorňována na neplnění pracovních povinností, bylo jí odebráno osobní ohodnocení. Neutěšená situace na pracovišti vedla posléze k psychickému kolapsu oznamovatelky, její kolega, s nímž podávala trestní oznámení, byl propuštěn.^[12]

4. Whistleblowing v soukromé společnosti - stavba horkovodu

Ačkoliv se to tak z předchozího výčtu může zdát, whistleblowing se zdaleka netýká pouze státních organizací. Jedním z případů, ve kterém figurovala soukromá společnost a kterým se zabývali pracovníci protikorupční poradny Oživení o. s., byla zakázka stavby horkovodu v hodnotě přesahující 140 milionů Kč. Whistleblowerem se stal stavbyvedoucí, který upozornil na podezřelé okolnosti ohledně zadání zakázky a také vyjádřil pochybnosti o kvalitě prováděné stavby. Zakázku v soutěži získala společnost, která však neměla dostatečné kapacity, aby stavbu takového rozsahu prováděla. Na stavbě se tudíž podíleli různí subdodavatelé, kteří práci vykonávali v oblečení s logem společnosti, která měla zakázku primárně realizovat. Oznamovatel byl zaměstnancem jedné z těchto subdodavatelských společností. Ještě závažnější skutečností však bylo, že na stavbě bylo používáno menší množství betonu, než odpovídalo příslušným normám, přičemž zadavateli stavby byl ale fakturován beton v řádném množství. Oznamovatel v tomto jednání spatřoval nebezpečí, svoji činnost na stavbě ukončil a podezření nahlásil. To vedlo k fyzickému napadení oznamovatele, které posléze řešila Policie ČR. Dříve než mohly být zajištěny všechny potřebné podklady a důkazy, oznamovatel ze strachu o život svůj a své rodiny opustil Českou republiku, což znemožnilo další vyšetřování.^[13]

Všechny výše uvedené případy spojuje skutečnost, že whistlebloweři (neboli oznamovatelé) byli vystaveni enormnímu tlaku ze strany osob podezřelých z nekalého jednání. Toto jednání vykazovalo znaky mobbingu či bossingu, někteří whistlebloweři se stali obětí nebezpečného vyhrožování sobě nebo své rodině, případně byli mediálně dehonestováni. Ve všech případech nakonec whistlebloweři museli opustit svoje pracovní pozice a byli tak de facto potrestáni za oznámení porušení zákona.

4. Mezinárodní srovnání

Anglosaské země jsou s právním zakotvením whistleblowingu před většinou zemí Evropské unie výrazně napřed, což je dáno historickými zkušenostmi s touto problematikou. Jedním z prvních zákonů upravujících tuto oblast je americký federální zákon False Claims Act, který byl přijat již roku 1863. V Evropě se situace vyvíjela pozvolněji, ačkoliv politické debaty o právní ochraně whistleblowerů byly napříč evropskými státy vedeny již po několik dekad. Prvním evropským státem, který přijal ucelený zákon na ochranu whistleblowerů, bylo v roce 1998 Spojené království Velké Británie a Severního Irska. Public Interest Disclosure Act (PIDA) zahrnuje právní ochranu nejen zaměstnanců veřejného, soukromého a neziskového sektoru, ale také dodavatelů, stážístů a internistů a britských pracovníků pracujících v zahraničí. Jedním z požadavků PIDA na zaměstnavatele je prokázat, že žádná sankce, která byla přijata vůči zaměstnanci, nebyla motivována faktem, že se jedná o whistleblowera, platí zde tedy princip obráceného důkazního břemene.^[14] PIDA je považována za jeden z nejsilnějších právních aktů tohoto typu nejen v Evropě, ale i celosvětově. Sloužila jako vzor pro vypracování obdobných návrhů právních předpisů v jiných zemích – např. v Austrálii, Irsku, Japonsku a v Jižní Koreji.

Ještě v roce 2013 se v analýze „Whistleblowing in Europe: legal Protections for Whistleblowers in the EU“ zpracované

Transparency International (TI) uvádí, že pouze čtyři země EU mají pokročilé a dostatečné právní zakotvení ochrany whistleblowerů, včetně oznamovacích procedur a postupů – a to Spojené království (v roce 2013 ještě člen EU), Slovinsko, Rumunsko a Lucembursko. Dalších 16 zemí EU (včetně České republiky, Německa, Rakouska, Polska, Itálie atd.) je uváděno ve skupině států, které oblast whistleblowingu mají v právních předpisech zakotvenou pouze částečně. Sedm zemí (Slovensko, Bulharsko, Finsko, Španělsko, Řecko, Litva a Portugalsko) je zařazeno do skupiny s neexistující, případně minimální právní úpravou whistleblowingu.^[15] TI zpracovalo (tak jako např. i jiné organizace^[16]) navazující analýzu s názvem „Are EU Governments Taking Whistleblower Protection Seriously?“ také v průběhu roku 2021, a to už v souvislosti s hodnocením stavu transpozice směrnice (EU) 2019/1937 v jednotlivých zemích EU. V této analýze byly státy EU rozděleny do 4 kategorií podle míry pokroku, který země učinily ve věci transpozice k datu 17. března 2021 (tedy přesně 10 měsíců před nejzazším termínem pro transpozici):

1. Minimální nebo žádný pokrok – země neučinila žádné významné kroky směrem k transpozici, tedy návrh zákona nebyl vypracován a zaslán do vnějšího připomínkového řízení, ani nebyly zahájeny formální konzultace se zainteresovanými subjekty. Do této skupiny bylo zařazeno nejvíce (tj. 18) zemí: Rakousko, Belgie, Bulharsko, Chorvatsko, Kypr, Finsko, Německo, Řecko, Maďarsko, Itálie, Litva, Lucembursko, Polsko, Portugalsko, Malta, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko.

2. Omezený pokrok – návrh zákona byl zaslán do vnějšího připomínkového řízení nebo byly zahájeny formální konzultace se zainteresovanými subjekty.

V této skupině byly následující země: Dánsko, Estonsko, Francie, Irsko, Španělsko.

3. Mírný pokrok – návrh zákona byl zaslán do vnějšího připomínkového řízení a zároveň byly zahájeny formální konzultace se zainteresovanými subjekty. Do této skupiny byly zařazeny 3 země: Lotyšsko, Nizozemí, Švédsko.

4. Podstatný pokrok – vláda předložila Parlamentu návrh zákona, který prošel vnějším připomínkovým řízením, a zároveň byl projednán se zainteresovanými subjekty. Jedinou zemí, která dle analýzy TI uskutečnila podstatný pokrok v transpozici, byla Česká republika, kde návrh zákona o ochraně oznamovatelů byl schválen vládou a 9. února 2021 předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR.

Stejná kritéria pro hodnocení transpozice byla použita jak pro země, kde dosud neexistuje žádná právní úprava whistleblowingu, tak i pro země, kde již existují adekvátní právní předpisy k ochraně oznamovatelů. Z analýzy TI tedy vyplývá, že většina členských států EU se potýkala s prodlením a nebyla dostatečně připravena na realizaci transpozice směrnice (EU) 2019/1937 do národních legislativ, a to včetně zemí, které již nějakou právní úpravu této oblasti mají.^[17] Česká republika jako jediná učinila v procesu transpozice významný pokrok, bohužel se však vládní návrh zákona o ochraně oznamovatelů nepodařilo schválit před říjnovými volbami do Poslanecké sněmovny a legislativní proces byl zastaven.

Slovenská republika

Slovensko přijalo první komplexní zákon na ochranu whistleblowerů v roce 2014 – zákon č. 307/2014 Z. z. o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Tento zákon byl zrušen a nahrazen v roce 2019 zákonem č. 54/2019 Z. z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podle tohoto zákona každý zaměstnavatel, který zaměstnává alespoň 50 zaměstnanců, je povinný implementovat opatření sloužící zaměstnancům k anonymnímu podání oznámení o skutečnostech, o kterých se dozvěděli v souvislosti s výkonem pracovní činnosti. Oznamovatelé též musejí být chráněni před sankcemi zaměstnavatele z důvodu svého oznámení.^[18] Transpozice směrnice (EU) 2019/1937 proběhne prostřednictvím novely zákona o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti, návrh novely prošel v květnu 2022 mezíresortním připomínkovým řízením. Návrh rozšiřuje okruh zaměstnavatelů, na které se budou

vztahovat povinnosti v oblasti whistleblowingu, a rozšiřuje také obsah interní směrnice zaměstnavatele. Další změnou oproti původnímu zákonu je také navýšení pokut a rozšíření okruhu sankcionovaných osob.^[19] Od srpna 2021 také na Slovensku funguje Úrad na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti, ktorý prijíma oznámení o porušení zákona a verejného zájmu.^[20]

Spolková republika Nemecko

SRN dosud nemá komplexní a ucelený právní předpis, který by zaručoval ochranu whistleblowerů, nicméně dílčí ustanovení pro některé oblasti ochrany byly uvedeny např. v německém občanském zákoníku. V roce 2019 pak vstoupil v účinnost Gesetz zum Schutz von Geschäftsgeheimnissen (zákon o ochraně obchodního tajemství), který implementoval Směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/943 ze dne 8. června 2016 o ochraně nezveřejněného know-how a obchodních informací (obchodního tajemství) před jejich neoprávněným získáním, využitím a zpřístupněním. Tento zákon vyjímá whistleblowery ze zákazu porušení obchodního tajemství a zaručuje jim také ochranu před případnými sankcemi.^[21]

Ve věci transpozice směrnice (EU) 2019/1937 byl připraven Spolkovým ministerstvem spravedlnosti nový návrh zákona o ochraně oznamovatelů (ze dne 13. dubna 2022). Legislativní pokus předchozí vlády z roku 2021 již nemohl být realizován kvůli změně kabinetu. V návaznosti na žádost spolkového ministerstva o připomínky byly do poloviny května 2022 ve velkém počtu doručeny připomínky nejrůznějších sdružení a zainteresovaných subjektů k aktuálnímu návrhu zákona. Nelze přesně předvídat, kolik času zabere jejich vyhodnocení a případná úprava návrhu zákona. Vzhledem k formálnímu řízení o porušení předpisů, které Evropská komise zahájila se SRN jaře 2022, lze však očekávat urychlené provedení směrnice prostřednictvím přijetí zákona. Lze také předpokládat, že budoucí zákon vstoupí v platnost před koncem roku 2022, což ponechává málo času na jeho implementaci.^[22]

Polsko

Polsko nemělo až do roku 2021 žádnou relevantní právní úpravu týkající se whistleblowingu, nicméně v souvislosti s procesem transpozice směrnice (EU) 2019/1937 byl v říjnu 2021 zveřejněn Ministerstvem pro rodinu a sociální politiku návrh Zákona na ochranu osob, které oznamují porušení zákona (Projekt wyczekiwanej ustawy o ochronie osób zgłaszających naruszenia prawa). Návrh zákona byl poté několikrát přepracován, na začátku července 2022 byl zveřejněn již v pořadí třetí návrh, konečné datum přijetí nového zákona se očekává ve druhé polovině roku.^[23]

5. Ochrana oznamovatelů protiprávní činnosti v České republice

Ochrana oznamovatelů protiprávního jednání dosud v České republice nebyla komplexně upravena. Dílčí právní úpravu můžeme nalézt v některých ustanoveních zákoníku práce, antidiskriminačního zákona, správního řádu nebo trestního zákoníku. Z hlediska ochrany oznamovatelů – zaměstnanců v pracovním poměru – se lze odkázat na některá ustanovení zákoníku práce, který ukládá zaměstnavatelům povinnosti ve vztahu k zajištění rovného zacházení se zaměstnanci a zákazu diskriminace^[24]. Zaměstnanci v pracovním poměru jsou chráněni před neodůvodněným ukončením pracovního poměru prostřednictvím § 52 zákoníku práce, který vyjmenovává zákonné důvody, kdy může zaměstnavatel dát zaměstnanci výpověď, ale žádný z důvodů se výslovně nevztahuje k ochraně oznamovatele.^[25]

Problematickými se z hlediska whistleblowingu mohou jevit ustanovení zákoníku práce v § 1a odst. 1 písm. d) a 301 písm. a), které zavazují zaměstnance k řádnému výkonu práce v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele. Daným ustanovením se zabýval v roce 2001 Ústavní soud v rámci projednávání ústavní stížnosti dvou zaměstnanců, se kterými zaměstnavatel okamžitě zrušil pracovní poměr pro zvlášť hrubé porušení pracovní kázně poté, co oznámili na Českou inspekci životního prostředí hrozící poškození životního prostředí v důsledku činnosti zaměstnavatele při provozu čističky odpadních vod. Ústavní soud se stěžovatelů zastal a konstatoval, že „převzatý závazek zaměstnance být loajální ke svému zaměstnavateli, nemůže apriorně vyloučit jiný významný veřejnoprávní zájem, a to zájem na tom, aby se též zaměstnanci mohli obracet na státní orgány v situacích, kdy ze strany zaměstnavatele hrozí ohrožení

významných společenských zájmů, jako je ochrana zdraví občanů, ochrana životního prostředí či ochrana čistoty vody, nebo kdy dokonce dojde k porušení těchto veřejných statků“.^[26]

Antidiskriminační zákon stanovuje právo na rovné zacházení a zákaz diskriminace ve věcech práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování. Mezi diskriminačními důvody však není stanoven žádný, který by se vztahoval přímo k ochraně oznamovatele protiprávní činnosti.

Trestní zákoník ukládá povinnost oznámit či přezkazit některé taxativně vyjmenované trestné činy^[27]. Oznamovací povinnost platí například pro trestný čin zpronevěry, přijetí úplatku, podplacení či dotačního podvodu. Trestní řád stanovuje možnosti ochrany svědka prostřednictvím utajení jeho totožnosti a podoby^[28]. Podle správního řádu je správní orgán povinen přijímat podněty, aby případně mohlo být zahájeno řízení z moci úřední, a to včetně podnětů anonymních. V takovém případě však není oznamovateli povinen sdělit, jak byl podnět vyřízen.^[29]

Pravidla pro oznamování protiprávních jednání u zaměstnanců ve služebním poměru jsou upravena nařízením vlády č. 145/2015 Sb., o opatřeních souvisejících s oznamováním podezření ze spáchání protiprávního jednání ve služebním úřadu. Toto nařízení vlády je prováděcím k ustanovení § 205 písm. d) zákona o státní službě, které určuje vládě nařízením stanovit pravidla pro ochranu státních zaměstnanců, kteří učinili oznámení o podezření ze spáchání protiprávního jednání. Podle § 1 nařízení vlády nesmí být státní zaměstnanec, který oznámí podezření ze spáchání protiprávního jednání, v souvislosti s tímto jednáním postižen, znevýhodněn nebo vystaven nátlaku. Nařízení dále stanovuje služebnímu orgánu povinnost zřídit funkci tzv. „prošetřovatele“, což je státní zaměstnanec, který má na starosti přijímání oznámení a šetření sdělených skutečností. Právní předpis však nestanovuje, kromě práva oznamovatele požádat o ochranu totožnosti, žádné další specifické nástroje pro ochranu oznamovatele.

V minulosti proběhlo několik neúspěšných pokusů o přijetí komplexní právní úpravy na ochranu oznamovatelů. V letech 2012 a 2013 se jednalo o novelu antidiskriminačního zákona, která měla podání oznámení zakotvit jako zakázaný diskriminační důvod. V roce 2013 byl připraven senátní návrh zákona o některých opatřeních ke zvýšení míry ochrany oznamovatelů jednání, která nejsou v souladu s veřejným zájmem. V něm se počítalo se zavedením ochranné lhůty, kdy nemohla být oznamovateli dána výpověď z pracovního poměru po dobu 1 roku od pravomocného skončení správního, trestního či jiného soudního řízení, které bylo zahájeno na základě oznámení. Arbitrem oznamovatelů měl být podle tohoto návrhu Veřejný ochránce práv. V letech 2016 a 2017 následovala novela zákoníku práce, zákona o inspekci práce, občanského soudního řádu a dalších předpisů, návrh byl však nakonec výrazně okleštěn a v souvislosti s ochranou oznamovatele v něm zbyl pouze institut obráceného důkazního břemene na straně žalovaného v diskriminačních sporech.^[30] V letech 2016 a 2017 vznikl také poslanecký návrh zákona o ochraně oznamovatelů trestných činů před neoprávněným postihem ze strany zaměstnavatele. Ochrana oznamovatelů byla v tomto návrhu zaručena tím, že zaměstnavatel musel nechat jakékoliv pracovněprávní úkony vůči oznamovateli některého z vyjmenovaných trestných činů nejprve odsouhlasit Úřadem práce. Status chráněného oznamovatele mělo udělovat Nejvyšší státní zastupitelství.^[31]

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 o ochraně oznamovatelů (dále jen „směrnice“) zavádí povinnosti pro veškeré veřejné instituce a stanovuje, jaké podmínky pro ochranu oznamovatele musí tyto subjekty při nahlašování problematických praktik splnit.

Ministerstvo spravedlnosti předložilo vládě 18. 02. 2019, tedy ještě před přijetím směrnice, návrhy zákonů, které by směrnici implementovaly, avšak Legislativní radou vlády bylo doporučeno počkat na konečnou podobu směrnice. Další návrh byl vládě předložen v září 2020, ale před volbami do Poslanecké sněmovny, které se uskutečnily v říjnu 2021, se nepodařilo legislativní proces dokončit.

Na konci dubna 2022 byla prostřednictvím systému eKlep odeslána do meziresortního připomínkového řízení poslední verze návrhu transpozičního zákona. Oznámením se podle aktuálního návrhu zákona^[32] rozumí oznámení fyzické osoby, které obsahuje informace o možném protiprávním jednání, **o jehož spáchání se oznamovatel dozvěděl v souvislosti s prací nebo jinou obdobnou činností**^[33] a které má znaky trestného činu nebo porušuje právní předpis nebo předpis Evropské unie upravující konkrétní oblasti. Mezi tyto oblasti patří například oblast finančních institucí, předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ochrany spotřebitele, bezpečnost dopravy, zadávání veřejných zakázek, a ochrany osobních údajů.^[34] Oznamovatelé by měli mít možnost nahlásit nelegální činnost prostřednictvím interního oznamovacího kanálu, který spravuje osoba pověřená danou institucí. Protiprávní jednání je pro účely definice pojmu „oznámení“ vymezeno vyšším stupněm společenské škodlivosti. V tomto případě se jedná o protiprávní jednání, které má znaky trestného činu. Věcná působnost nebyla ve vztahu ke směrnici rozšířena o přestupky a disciplinární delikty, které nespadají do směrnic vymezených oblastí. Oznamování např. disciplinárních deliktů, které nebudou zároveň spadat do oblastí vymezených směrnicí, nebude možné v režimu zákona učinit. Oznámení může být podáno i anonymně. Mezi povinné subjekty, které budou mít povinnost zavést vnitřní oznamovací systém, budou podle návrhu a ve shodě s požadavky směrnice patřit zaměstnavatelé s nejméně 50 zaměstnanci. Dále budou muset vnitřní oznamovací systém zavést veřejní zadavatelé podle zákona o zadávání veřejných zakázek, avšak s výjimkou obcí s méně než 10 000 obyvateli a příspěvkových organizací územního samosprávného celku s méně než 50 zaměstnanci. Mezi další povinné subjekty budou patřit orgány veřejné moci vykonávající působnost v oblasti správy daně z příjmů právnických osob nebo správy odvodu za porušení rozpočtové kázně a také někteří zaměstnavatelé podnikající ve specifickém oboru (např. pojišťovny, investiční společnosti nebo společnosti podnikající na kapitálových trzích, atd.).

Návrh dále v § 11 specifikuje činnost tzv. příslušné osoby, kterou má určit povinný subjekt a která bude přijímat a posuzovat oznámení obdržené prostřednictvím vnitřního oznamovacího systému. Příslušnou osobou může být podle § 10 pouze osoba fyzická (dále je požadována bezúhonnost, zletilost a svéprávnost příslušné osoby). Důvodnost oznámení bude muset příslušná osoba posoudit a vyrozumět oznamovatele ve lhůtě do 30 dnů od přijetí oznámení. Tuto lhůtu lze dvakrát prodloužit až na celkovou dobu tří měsíců, avšak pouze v případech skutkově nebo právně složitých. O případném prodloužení lhůty a důvodech tohoto prodloužení bude muset příslušná osoba vyrozumět oznamovatele.^[35]

Kromě interních oznamovacích systémů bude přijímat a posuzovat oznámení podle § 14 návrhu zákona také Ministerstvo spravedlnosti. Na rozdíl od interních oznámení však ministerstvo nebude přijímat oznámení anonymní, lhůta pro posouzení oznámení a vyrozumění oznamovatele ze strany ministerstva je stanovena na tři měsíce ode dne přijetí oznámení.

Principem ochrany oznamovatelů je především zamezení tzv. odvetným opatřením v důsledku jimi provedeného oznámení. Nejen z tohoto důvodu návrh zákona o ochraně oznamovatelů vypočítává odvetná opatření, před kterými mají být oznamovatelé chráněni. Mezi odvetná opatření mají patřit mimo jiné zproštění výkonu státní služby, rozvázání pracovního poměru nebo neprodloužení pracovního poměru na dobu určitou, odvolání z vedoucího místa, uložení kárného opatření nebo kázeňského trestu, snížení mzdy, diskriminace, ostrakizace, přeložení na jinou práci nebo místo a změna rozvržení pracovní doby. Odvetným opatřením by neměla být vystavena ani osoba, která poskytla oznamovateli pomoc; osoba, která je oznamovateli osobou blízkou anebo osoba, která bude zaměstnancem nebo kolegou oznamovatele. Obdobně se ochrana před odvetným opatřením má vztahovat i na anonymní oznámení.^[36]

Jak již vyplývá z textu, ani k dnešnímu datu v České republice nebyl tento návrh zákona přijat. Prakticky to znamená, že do doby přijetí zákona nastalo období přímé účinnosti směrnice. Směrnice sama nemůže soukromoprávním osobám ukládat povinnosti ale pouze přiznávat práva^[37]. Proto se přímá aplikovatelnost směrnice dotkne pouze

veřejnoprávních subjektů. Ministerstvo spravedlnosti České republiky vydalo metodiku^[38] k přímé aplikovatelnosti Směrnice o whistleblowingu. Od 17. prosince 2021 jsou povinnosti vyplývající ze směrnice aplikovatelné na státní orgány, orgány územních samosprávních celků s více jak 10 000 obyvateli (města, kraje) a další veřejnoprávní subjekty. Po přijetí zákona budou tyto požadavky platit i pro soukromý sektor. Předpokládaný termín přijetí zákona o ochraně oznamovatelů (zákon o whistleblowingu), jenž bude přesně specifikovat povinnosti dle směrnice a sankce za porušení povinností z nich vyplývajících, je druhé pololetí roku 2022 (avšak při již existujícím externím kanálu na Ministerstvu spravedlnosti), účinnost zákona je pak předpokládána od 1. července 2023.

Lhůta, kterou měly členské státy pro transpozici směrnice do vnitrostátního práva, uplynula 17. prosince 2021. Vzhledem k tomu, že Česká republika nepřijala prováděcí opatření, zahájila Komise s ČR tzv. nenotifikační řízení v podobě zaslání formálního upozornění, a vyzvala ji k zaslání odůvodněného stanoviska a to ve lhůtě dvou měsíců.^[39]

6. Závěr

V době redakční uzávěrky již bylo ukončeno mezirezortní připomínkové řízení návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. V září 2022 by měl zákon podle plánu legislativních prací zamířit na Legislativní radu vlády. Ve věcech ochrany oznamovatelů má mít jako externí kanál působnost Ministerstvo spravedlnosti. Návrh zákona však ještě nebyl přijat a nyní jsme v situaci, která prakticky znamená, že do doby přijetí zákona nastane období přímé použitelnosti směrnice. Směrnice sama nemůže soukromoprávním osobám ukládat povinnosti ale pouze přiznávat práva. Proto se přímá aplikovatelnost směrnice dotkne pouze veřejnoprávních subjektů. Ministerstvo spravedlnosti také zavčas na tuto situaci reagovalo a vydalo metodiku k přímé použitelnosti dané směrnice.

Dedikace

©2022

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2018–2022 a je součástí výzkumného úkolu **03-S4-2021-VÚBP Mechanizmy potlačující mobbing, bossing a staffing – patologické pracovní vztahy ohrožující zdraví zaměstnanců**, řešeného Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v. v. i., ve spolupráci s Ústavem státu a práva AV ČR, v. v. i., v letech 2021–2022.

Použitá literatura

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie PE/78/2019/REV/1. o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie PE/78/2019/REV/1. Dostupný z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32019L1937>.

MICELI, P. Marcia; NEAR, Janet Pollex. Organizational Dissidence: the Case of Whistle-Blowing. *Journal of Business Ethics* . 1985, vol. 4, no. 1, s. 4.

DAWSON, Stuart. Whistleblowing: a broad definition and some issues for Australia. Business Ethic Research Unit, published as Working Paper 3/2003 as Victoria University of Technology.

ŠVANDOVÁ, Nikola; SOCHOVSKÝ, Vít; BIELINOVÁ, Petra. *Ochrana oznamovatelů (whistleblowerů): analýza zpracovaná pro účely vzniku nové právní úpravy v ČR*. Oživení, 2011. 94 s. ISBN 978-80-904829-6-8.

LEYER, Petr; PAVLIŠOVÁ, Radka; DUPÁK, Petr ...[et al.]. *Whistleblowing není donašečství: příručka nejen pro oznamovatele* [online]. 2. aktual. vyd. Praha: Transparency International, 2020. Dostupný z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/whistleblowing-neni-donasecstvi-prirucka-nejen-pro-oznamovatele-2-vydani/>.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. května 2013, sp.zn. 6 As 65/2012. S. 11. Dostupný také v digitální formě z:

http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2012/0065_6As_120_20130521155800_prevedeno.pdf.

CAPÍKOVÁ, Markéta; RYBÁČEK, Kryštof. *Whistleblowing: kvantitativní výzkum (forma dotazování CAWI, sběr dat 23. - 28. května 2020)*. Oživení, 4. června 2020 [cit. 2022-07-19] Dostupné z:

https://www.oziveni.cz/wp-content/uploads/2020/11/Infolist_Snidane_PruzkomOchranaOznamovatelu_Oziveni_prezentace_19_11_2020.pdf.

Ernst & Young. *Jak je české podnikatelské prostředí připraveno na whistleblowery? Tři čtvrtiny firem, které oznamovací kanál zavedly, si ho pochvalují, vyplývá z průzkumu EY*. Tisková zpráva. Praha, 30. listopadu 2021. [cit. 2022-01-23] Dostupné z: https://www.ey.com/cs_cz/news/2021/12/je-ceske-podnikatelske-prostredi-pripraveno-na-whistleblowery

Michálek chce zpět svou funkci, koalice o kauze dnes vpozdvečer. CT24.cz [online]. Aktualizováno 17. 12. 2010. [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1297094-michalek-chce-zpet-svou-funkci-koalice-o-kauze-dnes-vpodvecer>.

VIKTORA, Antonín. Právník se postavil korupci na vnitru: přišel o místo a dostával výhrůžky. IDNES.cz [online]. Aktualizováno 15. 2. 2011 [cit. 2022-01-18] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/upozornil-na-korupci-a-prisel-o-praci.A110214_222233_domaci_mad.

Public Interest Disclosure Act 1998 ze dne 2. července 1998. Dostupný také v digitální formě z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/23/contents>.

WORTH, Mark. *Whistleblowing in Europe: legal protections for whistlenlowers in the EU* [online]. Berlin: Transparency International, 2013 [cit. 2016-01-24]. ISBN 978-3-943497-48-9. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/whistleblowing-in-europe-legal-protections-for-the-whistleblowers-in-eu/>.

Aktuální situace je mapována tady: <https://www.whistleblowingmonitor.eu/> a analýzu nedělala jen EU TI, ale také Whistleblowing international network (WIN).

TERRACOL, Marie. *Are EU governmentstaking whistleblower protection seriously?: progress report on transposition of the EU Directive* [online]. Transparency International, 2021 [cit. 2016-01-24]. ISBN: 978-3-96076-168-6. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/publications/eu-governments-whistleblower-protection>.

Zákon č. 54/2019 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti ze dne 30. ledna 2019.

Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 54/2019 Z. z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi v znení neskorších predpisov. Poslední aktualizace 24. 05. 2022. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/637>.

O nás [online]. Úrad na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti, 2021 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.oznamovatelja.sk/o-nas/>.

Gesetz zum Schutz von Geschäftsgeheimnissen vom 18. April 2019 (BGBl. I S. 466). Dostupný z: <https://www.gesetze-im-internet.de/geschgehg/BJNR046610019.html>.

Bundesministerium der Justiz. Gesetz für einen besseren Schutz hinweisgebender Personen sowie zur Umsetzung der Richtlinie zum Schutz von Personen, die Verstöße gegen das Unionsrecht melden. Poslední aktualizace 25. 05. 2022. Dostupné z: <https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Hinweisgeberschutz.html>.

Projekt wyczekiwanej ustawy o ochronie osób zgłaszających naruszenia prawa. Minister Rodziny i Polityki Społecznej. Poslední aktualizace 7. 7. 2022. Dostupné z: <https://legislacja.gov.pl/projekt/12352401/katalog/12822857#12822857>.

ČESKO. Zákon č. 262/2006 Sb. ze dne 21. dubna 2006, § 16 odst. 1 a 2. In: Sběrka zákonů, Česká republika. 2006, částka 84. ISSN 1211-1244. Dostupný také v digitální formě z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4930>

BARTOŠOVÁ, Tereza. *Whistleblowing*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta. Vedoucí práce Jan PICHRT.

Nález ze dne 13. prosince 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12. Dostupný na: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-298-12_1.

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ze dne 8. ledna 2009, § 367 a 368. In: Sběrka zákonů, Česká republika. 2009, částka 11. ISSN 1211-1244. Dostupný také v digitální formě z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5405>

ČESKO. Zákon č. 144/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád) ze dne 29. listopadu 1961, § 55 odst. 2. In: Sběrka zákonů, Česká republika. 2009, částka 66. ISSN 1211-1244. Dostupný také v digitální formě z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1101>

ČESKO. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád ze dne 24. června 2004. § 42, § 46 odst. 1, § 47 odst. 1. In: Sběrka zákonů, Česká republika. 2004, částka 174. ISSN 1211-1244. Dostupný také v digitální formě z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4478>

ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád ze dne 4. prosince 1963, § 133a. In: Sběrka zákonů, Česká republika. 1963, částka 56. ISSN 1211-1244. Dostupný také v digitální formě z: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1235>

PICHRT, Jan; MORÁVEK, Jakub. *Whistleblowing a (nejen) transpoziční legislativa*. Wolters Kluwer, 2022. 154 s. ISBN 978-80-7676-259-6.

Připomínky nevládních organizací k novému návrhu zákona o ochraně oznamovatelů. [on-line]. Stránka byla naposledy editována 31. 05. 2022. © 2020, Oživení z.s. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://www.whistleblowingcenter.cz/blog/pripominky-nevladnich-organizaci-k-novemu-navrhu-zakona-o-ochrane-oznamovatelu>

Návrh zákona o ochraně oznamovatelů ze dne 29. 04. 2022. Poslední změna 28. 05. 2022. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=ALBSCDXG5AS3>

Metodika k přímé aplikovatelnosti směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie. [on-line]. © 2017 Ministerstvo spravedlnosti České republiky. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/boj-proti-korupci/ke-stazeni>

EUROPEAN COMMISSION. July Infringements package: key decisions. Poslední aktualizace 15. 07. 2022. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_22_3768.

Vzorová citace

RANGLOVÁ, Jana ...[et al.]. Whistleblowing: jak se v České republice a ve vybraných členských státech EU vyvíjela oblast ochrany oznamovatelů nezákonné činnosti probíhající v organizaci. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online]. 2022, roč. 15, č. 3-4. Dostupný z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/whistleblowing-jak-se-v-ceske-republice-ve-vybranych-clenskych-statech-eu-vyvijela-oblast>. ISSN 1803-3687.

[2] Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie PE/78/2019/REV/1. o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie PE/78/2019/REV/1. Dostupný z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32019L1937>.

[3] Tento článek reflektuje aktuální situaci k datu odevzdání článku k publikaci, tj. k 26. 08. 2022.

[4] MICELI, P. Marcia; NEAR, Janet Pollex. Organizational Dissidence: the Case of Whistle-Blowing. *Journal of Business Ethics*. 1985, vol. 4, no. 1, s. 4.

[5] DAWSON, Stuart. Whistleblowing: a broad definition and some issues for Australia. Business Ethic Research Unit, published as Working Paper 3/2003 as Victoria University of Technology.

[6] ŠVANDOVÁ, Nikola; SOCHOVSKÝ, Vít; BIELINOVÁ, Petra. *Ochrana oznamovatelů (whistleblowerů): analýza zpracovaná pro účely vzniku nové právní úpravy v ČR*. Oživení, 2011. 94 s. ISBN 978-80-904829-6-8.

[7] LEYER, Petr; PAVLIŠOVÁ, Radka; DUPÁK, Petr ...[et al.]. *Whistleblowing není donašečství: příručka nejen pro oznamovatele* [online]. 2. aktual. vyd. Praha: Transparency International, 2020. Dostupný z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/whistleblowing-neni-donasecstvi-prirucka-nejen-pro-oznamovatele-2-vydani/>.

[8] Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. května 2013, sp.zn. 6 As 65/2012. S. 11. Dostupný také v digitální formě z:

http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2012/0065_6As_120_20130521155800_prevedeno.pdf.

[9] CAPÍKOVÁ, Markéta; RYBÁČEK, Kryštof. *Whistleblowing: kvantitativní výzkum (forma dotazování CAWI, sběr dat 23. - 28. května 2020)*. Oživení, 4. června 2020 [cit. 2022-07-19] Dostupné z: https://www.oziveni.cz/wp-content/uploads/2020/11/Infolist_Snidane_PruzkumOchranaOznamovateleu_Oziveni_prezentace_19_11_2020.pdf.

[9-10] Ernst & Young. *Jak je české podnikatelské prostředí připraveno na whistleblowery? Tři čtvrtiny firem, které oznamovací kanál zavedly, si ho pochvalují, vyplývá z průzkumu EY*. Tisková zpráva. Praha, 30. listopadu 2021. [cit. 2022-01-23] Dostupné z: https://www.ey.com/cs_cz/news/2021/12/je-ceske-podnikatelske-prostredi-pripraveno-na-whistleblowery

[10] Michálek chce zpět svou funkci, koalice o kauze dnes vpodvečer. CT24.cz [online]. Aktualizováno 17. 12. 2010. [cit.

- 2022-01-18]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1297094-michalek-chce-zpet-svou-funkci-koalice-o-kauze-dnes-vpodvecer>.
- [11] VIKTORA, Antonín. Právník se postavil korupci na vnitru: přišel o místo a dostával výhrůžky. *IDNES.cz* [online]. Aktualizováno 15. 2. 2011 [cit. 2022-01-18] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/upozornil-na-korupci-a-prisel-o-praci.A110214_222233_domaci_mad.
- [12] ŠVANDOVÁ, Nikola; SOCHOVSKÝ, Vít; BIELINOVÁ, Petra. *Ochrana oznamovatelů (whistleblowerů): analýza zpracovaná pro účely vzniku nové právní úpravy v ČR*. Oživení, 2011. 94 s. ISBN 978-80-904829-6-8.
- [13] ŠVANDOVÁ, Nikola; SOCHOVSKÝ, Vít; BIELINOVÁ, Petra. *Ochrana oznamovatelů (whistleblowerů): analýza zpracovaná pro účely vzniku nové právní úpravy v ČR*. Oživení, 2011. 94 s. ISBN 978-80-904829-6-8.
- [14] Public Interest Disclosure Act 1998 ze dne 2. července 1998. Dostupný také v digitální formě z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/23/contents>.
- [15] WORTH, Mark. *Whistleblowing in Europe: legal protections for whistleblowers in the EU* [online]. Berlin: Transparency International, 2013 [cit. 2016-01-24]. ISBN 978-3-943497-48-9. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/publikace-a-analyzy/whistleblowing-in-europe-legal-protections-for-the-whistleblowers-in-eu/>.
- [16] Aktuální situace je mapována tady: <https://www.whistleblowingmonitor.eu/> a analýzu nedělala jen EU TI, ale také Whistleblowing international network (WIN).
- [17] TERRACOL, Marie. *Are EU governmentstaking whistleblower protection seriously?: progress report on transposition of the EU Directive* [online]. Transparency International, 2021 [cit. 2016-01-24]. ISBN: 978-3-96076-168-6. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/publications/eu-governments-whistleblower-protection>.
- [18] Zákon č. 54/2019 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti ze dne 30. ledna 2019.
- [19] Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 54/2019 Z. z. o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení zákona č. 327/2005 Z. z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi v znení neskorších predpisov. Poslední aktualizace 24. 05. 2022. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/637>.
- [20] *O nás*[online]. Úrad na ochranu oznamovateľov protispoločenskej činnosti, 2021 [cit. 2022-01-25]. Dostupné z: <https://www.oznamovatelia.sk/o-nas/>.
- [21] Gesetz zum Schutz von Geschäftsgeheimnissen vom 18. April 2019 (BGBl. I S. 466). Dostupný z: <https://www.gesetze-im-internet.de/geschgehg/BJNR046610019.html>.
- [22] Bundesministerium der Justiz. Gesetz für einen besseren Schutz hinweisgebender Personen sowie zur Umsetzung der Richtlinie zum Schutz von Personen, die Verstöße gegen das Unionsrecht melden. Poslední aktualizace 25. 05. 2022. Dostupné z: <https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/DE/Hinweisgeberschutz.html>.
- [23] Projekt wyczekiwanej ustawy o ochronie osób zgłaszających naruszenia prawa. Minister Rodziny i Polityki Społecznej. Poslední aktualizace 7. 7. 2022. Dostupné z: <https://legislacja.gov.pl/projekt/12352401/katalog/12822857#12822857>.

- [24] Srov. § 16 odst. 1 a 2 zákoníku práce.
- [25] BARTOŠOVÁ, Tereza. *Whistleblowing*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze Právnická fakulta. Vedoucí práce Jan PICHRT.
- [26] Nález ze dne 13. prosince 2012, sp. zn. III. ÚS 298/12. Dostupný na: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-298-12_1.
- [27] Srov. § 367 a 368 trestního zákoníku.
- [28] Srov. § 55 odst. 2 trestního řádu.
- [29] Srov. § 42, § 46 odst. 1, § 47 odst. 1 správního řádu.
- [30] Srov. § 133a občanského soudního řádu.
- [31] PICHRT, Jan; MORÁVEK, Jakub. *Whistleblowing a (nejen) transpoziční legislativa*. Wolters Kluwer, 2022. 154 s. ISBN 978-80-7676-259-6.
- [32] Připomínky nevládních organizací k aktuálnímu návrhu: <https://www.whistleblowingcenter.cz/blog/pripominky-nevladnich-organizaci-k-novemu-navrhu-zakona-o-ochrane-oznamovatelü>.
- [33] Podle § 2 odst. 3 návrhu zákona o oznamovatelích se jedná se nejen o zaměstnání a výkon služby, ale také o činnost OSVČ, členů volených orgánů právnických osob, dobrovolníků, stážistů a dodavatelů poskytujících plnění na základě smlouvy.
- [34] §2 odst. 2 návrhu zákona o oznamovatelích.
- [35] Směrnice v čl. 11 odst. 1 písm. d) uvádí jednotnou lhůtu tří měsíců pro podání zpětné vazby oznamovateli.
- [36] Návrh zákona o ochraně oznamovatelů ze dne 29. 04. 2022. Poslední změna 28. 05. 2022. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/veklep-history-version?pid=ALBSCDXG5AS3>
- [37] Zde jde o teoretickou situaci, reálný případ zatím nenastal.
- [38] Metodika je ke stažení na <https://justice.cz/web/msp/boj-proti-korupci/ke-stazeni>.
- [39] EUROPEAN COMMISSION. July Infringements package: key decisions. Poslední aktualizace 15. 07. 2022. [cit. 2022-07-21]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_22_3768.

Autor článku:

[Ing. Jana Ranglová](#)

[JUDr. Lenka Scheu, Ph.D.](#)

[Mgr. Lenka Ježková](#)

[Mgr. Šárka Zvěřina Trunkátová](#)